

ТРГОВИНСКО ПРАВО

Наставници:

Проф. др Небојша Јовановић
Проф. др Вук Радовић
Проф. др Мирјана Радовић
Доц. др Светислав Јанковић
Асис. мастер Маша Мишковић
УЦБЕНИК

Небојша Јовановић, Вук Радовић, Мирјана Радовић
ТРГОВИНСКО ПРАВО, Београд 2020. или касније издање,
или

Мирко Васиљевић
ТРГОВИНСКО ПРАВО, Београд 2016. или касније издање
Вежбе

Небојша Јовановић, Мирјана Радовић
ПРАКТИКУМ ИЗ ТРГОВИНСКОГ ПРАВА, Београд 2020.

УВОД У ТРГОВИНСКО ПРАВО

Појам трговинског права

- као грана права

* у ширем смислу: уређење трговаца, однос са државом и међусобни односи у пословима

* у ужем смислу – само међусобни односи

- као грана правне науке

Терминологија – трговинско, пословно, привредно право и трговачко право

Одређење трговинског права – по предмету, садржини и методу

По предмету

– три врсте трговине: трговина робом, новцем и хартијама од вредности

- три дела трговинског права – уговорно право, банкарско право и право хартија од вредности

По садржини

- право купопродаје

- појачана заштита појединих врста лица

* нпр. пољопривредници и слободна занимања (нпр. адвокати, рачуновође, приватни лекари) - нетржишни начин пословања

* издавајање из трговинског права

* потрошачи и потрошачко право?

- природа трговинског права у ужем смислу - облигационоправна

- особине трговинског права - поједињавајућа грана права (није уопштавајућа), сложеност, промењивост, уједначеност (нпр. међународне конвенције) и стогоћа

По методу – грађанскоправни метод

Значај одређења трговинског права

1) правила различита од облигационог права

2) надлежност привредних судова

3) могућност арбитраже

Место трговинског права у правном систему

1) однос с грађанским правом

• општа и посебна грана (поређење по предмету, методу и садржини)

• покушај укидања, самосталност трговинског права, комерцијализација грађанског права

- 2) однос са пословним правом
- 3) однос с управним правом – регламентарно право
- 4) однос са пореским правом – стимулисање и дестимулисање појединих делатности
- 5) однос с кривичним правом – привредна кривична дела, привредни преступи и прекршаји

Извори трговинског права

Појам извора права - материјални и формални

Особине извора трговинског права – 1) више закона 2) мноштво подзаконских прописа 3) недржавни (пословни) извори (нпр. општи услови и обичаји) и 4) велики значај међународних извора (нпр. конвенција)

Врсте извора трговинског права: 1) закони 2) подзаконски акти 3) општи услови пословања 4) узансе и обичаји 5) трговачке клаузуле и термини 6) грађанско право, као допунски извор 7) судска пракса?

Закони – основни извори

- системи уређивања

* према „техници“ прописивања – систем двојства и систем јединства

* према обухвату закона – систем обједињеног (кодификованог) и систем

разједињеног уређивања

- српски систем – систем јединства

* ЗОО – као основни и општи закон

* посебни закони: а) предност у односу на ЗОО б) примери: Закон о роковима измирења новчаних обавеза... (2012), Закон о уговорима о превозу у друмском саобраћају (1995), Закон о трговачком бродарству (2015), Закон о заштити корисника финансијских услуга (2011), Закон о меници (1946)

- Устав (2006)

* уређује начела привредног система

* нпр. а) слобода предузетништва б) самосталност и равноправност привредних субјеката в) право државе да се меша у трговину (мере ограничења и помоћи), посебно у ванредном стању

Закони – **наставак**

- међународни уговори

* значај – уједначавање трговинског права

* примена – предност над законима (систем монизма)

* врсте – 1) уговори сарадње држава (нпр. права странаца у домаћој држави) 2) уговори уједначавања (нпр. Бечка конвенција 1980, Конвенција о теретници 1924, меничне конвенције 1930) 3) статuti међународних организација (нпр. Бернски савез у железничком превозу, Међународна поморска организација)

- грађанско право

* значај – допуњујући извор права (нпр. ЗОСПО 1980)

* супсидијерна примена права Краљевине Србије (нпр. СГЗ, СТЗ) – Закон о неважности правних прописа... (1946)

Подзаконски акти

- појам

- мноштво подзаконских аката

- услов примене – празнина у закону или упућивање у закону

- разлог доношења – променљивост трговинских односа и потреба брзог уређивања нових појава на тржишту

- доносилац – Влада, министарства и стручне организације (нпр. НБС, Комисија за заштиту конкуренције...)

- мана – узурпација надлежности законодавног органа од извршних органа

- примери – разне тарифе, правилници и уредбе
- Пословни (недржавни) извори трговин. права
- појам – правила пословних (недржавних) субјеката које судови санкционишу (тзв. аутономно трговинско право)
 - разлог допуштања – слобода воље; спорост државе у регулисању промена у трговини; мањи трошкови; већа стручност
 - врсте: 1) општи услови пословања 2) формуларни уговори 3) обичаји 4) узансе 5) трговачке клаузуле и термини
- 1) Општи услови пословања
- појам – једнострана изјава...
 - значај
- * понуда или позив на понуду (делење летака...)?
 - * претварање у општа правила (нпр. услови Лојдсових осигурача у пловидби, Бимко теретница)
- обавезност
- * услов – а) пристанак слободном вољом приступиоца б) упознатост приступиоца са условима в) начини упознавања – предаја пре закључења уговора, објава у гласилима... г) нужност стварне могућности упознавања
 - * начин пристанка – изричито или прећутно (нпр. конклюдентном радњом – слањем робе)
 - * ништавост непоштених услова – оних који су битно на штету приступиоца
- надзор – 1) управни (нпр. дозвола државе) – претходни надзор (нпр. јавна предузећа) 2) судски – у спору (накнадни надзор) 3) јавна гласила 4) сопствени надзор
 - правна природа – уговорна, нормативна и мешовита теорија (устаљена пракса која још није обичај)
- 2) Формуларни уговори
- појам – закључени на обрасцима са одштампаним уобичајеним клаузулама...
 - састављач – велики привредни субјект са мноштвом истих уговора сваког дана
 - врсте – 1) типски – могућност сауговорника да утиче на мање важне елементе у преговорима 2) по приступу – сауговорник нема могућности утицаја
- 3) Трговачке клаузуле и термини
- појам – скраћени уобичајени изрази; низ правила о послу или питању у послу
 - примена – нужно уговарање
 - примери – транспортне клаузуле (нпр. Инкотермс), клаузуле о квалитету робе (нпр. виђено-одобрено), клаузуле о количини (нпр. кало, цирка), о начину испоруке (нпр. хитна испорука)
- 4) Обичаји
- појам обичаја уопште
 - особеност трговинског обичаја – брже стварање и измена због брзе промене тржишних услова
 - особине
- * поштење (добар обичај), диспозитивност и усменост
 - * записани и систематизовани обичаји – узансе
 - * обичајно право – скуп свих обичаја санкционисаних од државе
 - настанак – постепеност: најпре уговарање клаузуле, ширење и устаљивање праксе, прихватање од већине и подразумевање примене, стварање свести о обавезности; евентуално уношење у закон (престанак обичаја)
 - врсте
 - * обухват примене – општи и посебни (грански)
 - * подручје примене – међународни и национални (општи, подручни и месни)

- * услови примене – вољни (фактички) и правни
 - + вољни обичај – услови су свест учесника посла и воља да се примени; довољна и прећутна воља
 - + правни обичај – убеђеност учесника да обичај постоји; довољно постојање обичаја (необорива претпоставка свести и постојању); не мора и воља, осим да се искључи примена (оборива претпоставка воље)
 - случајеви примене – зависе од уређености односа законом
- * законска празнина – важи обичај, ако је поштен
- * постоји законско правило (четири ситуације): а) принудна норма закона – нема примене обичаја б) диспозитивно правило – примена обичаја, ако је изричито уговорен в) закон упућује на примену обичаја г) нејасно законско правило – примене обичаја да се разјасни
 - доказивање обичаја суду
- * правни обичај – претпоставка да га суд зна
- * вољни обичај – суд не мора да га зна; терет доказа сноси странка која се на њега позива
- * доказна средства – сва (нпр. потврда коморе, узансе, раније пресуде, сведочење познавалаца)

5) узансе

- * појам – систематизован скуп обичаја написаних у једном акту
- * врсте: опште и посебне (нпр. Лучке, у угоститељству, у грађевинарству, у продаји на мало)
- * Опште узансе за промет робе из 1954:
 - доносилац - ГДР
 - разлог – празнине у прописима
 - садржај - савремена правила
 - особине: а) општост б) јединственост в) потпуност (заокружен систем правила – сва питања облигација у трговини)
- * однос са ЗОО – првенство ЗОО

Судска пракса

- појам - у ширем и ужем смислу
- највећи утицај врховног суда (начелна правна мишљења)
- да ли је извор права?
- * није извор (стваралац) права: а) судска одлука као појединачни правни акт (није општи акт) б) суд суди на основу закона и независан је од других судова и државних органа (не обавезују га туђи ставови)
- * случајеви кад суд ствара право: 1) правна празнина – стварање новог правила тумачењем права 2) нејасно уређен однос општим правилима – појашњење општег правила 3) измена прописа из разлога правичности – нпр. заштита поверилаца у инфлацији
- * услови за судско стварање права: 1) пракса потиче од највиших судова 2) више истих одлука 3) постојаност (судови поштују став дуже време)

Страно право

- случајеви примене:
 - 1) однос са страним елементом (спољна трг.)
 - * меродавно страно право по уговору или колизионој норми
 - * сметња – домаћи јавни поредак
 - 2) однос без страног елемента (унутрашња трг.)
 - * само кад је уговорено
 - * сметња – свака домаћа императивна норма

Редослед примене правила

Могућност неусклађености више општих правила у истом питању

Питање одмеравања правне снаге више извора права, односно извора облигација

Редослед: 1) императивна правила закона и подзаконских аката 2) клаузуле у уговору (послу) 3) општи услови пословања 4) диспозитивна правила закона (подзаконских аката)

Уговорене узансе (и прећутно) – предност у односу на диспозитивна правила закона, ако су настале после ЗОО (иначе подређене ЗОО-у)

Ранг обичаја – исти као узансе у односу на прописе и уговорне клаузуле

Конкуренција обичаја и узанси – 1) посебне узансе 2) посебни обичаји 3) опште узансе 4) општи обичаји